

Ob koncu srednjega veka in na začetku novega so bili med profesorji na dunajski univerzi številni Slovenci, ki so objavili ali pa v rokopisu zapustili znanstvena dela, sprva napisana v latinščini, pozneje v nemščini. Nekateri med njimi so si že pridobili zasluge za zmago humanistične misli v avstrijskih deželah in bili med prvimi glasniki nove smeri v znanosti in slovstvu. Morda jim je njihovo vlogo pri širjenju humanizma olajšala bližina italijanskih univerz, kjer so se lažje spoznavali s klasično kulturo in tako pridobljeno znanje smotrno prenašali v okolje dunajske univerze. Med takimi je bil Štajerc Bernard Perger.

• • •

Pred Pergerjem so bili profesorji na dunajski univerzi: Lenart s Kranjskega (1388, 1397 in 1398), Nikolaj s Štajerskega (1407), Lenart s Štajerskega (1407 do 1410), Jurij iz Kamnika (1407), Lavrencij iz Gornjega Grada (1426), Bolfenk iz Kamnika (1430), Andrej iz Ljubljane (1431), Krištof s Kranjskega (1431 in 1458), Nowak Peter (1432), Bernhard iz Kranja (1437), Blaž iz Sorice (1437), Jakob iz Smednika (1441), Gregor iz Kranja (1442 in 1446), Konrad iz Kranja (1445), Mihael iz Kranja (1448), Tomaž iz Cirkovec (1456), Brikcij (preprost) iz Celja (1469) že za časa Pergerja itn. Podatki so iz letopisov dunajske univerze, v oklepaju je naveden čas poučevanja, upoštevane so vse fakultete. |

Opomba:

V Wikipediji piše, da je na dunajski univerzi Perger skupaj s Perlahom spoznal Regiomontana. Regiomontan je umrl leta 1476, Perlah se je rodil leta 1490. Perger se je verjetno sam srečal z njim.

Bernard Perger, naš zgodnji pedagog, jezikoslovec, pravnik, matematik in astronom.

Slovenec Bernard Perger je bil v drugi polovici 15. stoletja eden najpomembnejših humanističnih razumnikov na Dunaju.

Rojen je bil leta 1440 v Sveti Ani v Slovenskih Goricah. Leta 1459 se je vpisal na dunajsko univerzo. Leta 1464 je doktoriral na artistični (filozofski) fakulteti, kjer je nato do leta 1481 predaval geometrijo (Evklida), optiko in matematiko z astronomijo, klasično književnost (Vergila) in pravo. Stalno se je izobraževal in izpopolnjeval. Leta 1465 se je vpisal na medicinsko fakulteto, leta 1476 pa na pravno fakulteto, katere licenciat je dosegel 1481.

Leta 1471 je bil rektor dunajske univerze, nato istega leta še dekan artistične fakultete. Po letu 1475 je predaval na Visoki šoli sv. Štefana in bil nekaj časa tudi njen rektor. Od 1477 je predaval latinsko slovnico.

Pouk latinščine je bil zastarel. Ni prinašal praktične uporabe. Pri svojih reformnih pedagoških prizadevanjih je Perger pogrešal ustrezen učbenik latinske

slovnice. Ker takega ni bilo, ga je napisal sam. Po neki italijansko komentirani latinski slovnici je priredil svoj nemško komentiran latinski učbenik z naslovom *Grammatica nova* (Venetiis, 1479). Pri delu sta mu pomagala rojaka Preprost iz Celja in Nikolaj iz Novega mesta. Učbenik je bil metodično odlično zasnovan, moderen, jasen, pregleden in racionalen glede podajanja snovi. V nemško govorečih evropskih deželah je postal zelo priljubljen in je doživel najmanj 30 izdaj.¹

Od 1492 do 1501 je bil Perger cesarski superintendent na univerzi, to je namestnik cesarja Friderika III. in po njegovi smrti (1493) tudi cesarja Maksimilijana I Habzburškega na Dunaju (mimogrede Maksimilijan I se je učil slovenščine!). Ta njegova vladna služba je trajala skoraj deset let, potem se je umaknil iz javnega življenja. Umrli je okoli 1502 na Dunaju.

Cesar Maksimilijan I je Pergerju izkazoval posebno zaupanje. Perger je skrbel za stike med vlado in univerzo, nadzoroval je uporabo vladarjeve dotacije univerzi in plače univerzitetnih učiteljev ter skrbel za ohranitev univerzitetnih privilegijev. Zaupano mu je bilo izdajanje ukrepov za izboljšanje pouka in reformo študijskega načrta, kar je primerno izkoristil pri širjenju svoje latinske slovnice. Njegove reformne metode za izboljšanje pouka latinščine dokazujejo veliko število izdaj njegovega učbenika.

Tako imamo iz konca srednjega veka napisane pedagoške spise Slovence, ki je bil eden prvih univerzitetnih učiteljev in hkrati tudi glasnikov širjenja humanističnih idej v Evropi. V rokopisu so ostale njegove efemeride z astronomskimi podatki za leta od 1482 do 1500.

Bil je reformator latinskega pouka na dunajski univerzi v humanističnem duhu, predavatelj klasikov, matematike, astronomije in prava ter dolga leta univerzitetni superintendent – predstavnik deželno knežje vlade, to je poleg rektorja zelo pomemben funkcionar. Ker se je ukvarjal z različnimi vedami, med njimi z astronomijo, ga prištevamo tudi med astronome, čeprav ni zapustil tiskanih astronomskih del.

Kranj, 1. 3. 2016

| **Marijan Prosen**

Literatura:

P. Simoniti, *Sloveniae scriptores Latini recentioris aetatis. Opera scriptorum Latinorum Sloveniae ...*, Zagreb – Ljubljana 1972, str. 96.

V. Murko, *Starejši slovenski znanstveniki in njihova vloga v evropski kulturni zgodovini – Astronomi*, Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike, Zvezek 2, Slovenska matica 1974, str. 11–41.

V. Murko, *Delovanje Slovencev na tujih univerzah (do konca 18. stol.)*, Naši razgledi, Ljubljana, 5. 11. 1971.

M. Prosen, gesli: *Astronomija*, Enciklopedija Slovenije št. 1 (1987) in *Perger B.*, Enciklopedija Slovenije št. 8 (1994), MK, Ljubljana.

¹ To je bil prvi humanistični učbenik latinske slovnice. Oprt na (italijanski) humanizem se je v celoti odmaknil od srednjeveških sholastičnih slovnice. Menda je bil prava vojna napoved okostenelemu pouku latinščine.